

ÖSSZEFOGLALÓ / SAŽETAK / SUMMARY

A TITÓI JUGOSZLÁVIA KONSZOLIDÁCIÓJA (1945–1955)

I. A szovjet Vörös Hadsereg és a jugoszláv partizánalakulatok 1944 októberében birtokukba vették a Vajdaság egész területét. A jugoszláv hatóságok 1944. október 20-a és 1945. február 15-e között a Bánátban és a Bácskában katonai közigazgatást vezettek be. Ezt követően életbe lépett a polgári közigazgatás, melynek megszervezése a Vajdaság területén működő népfelszabadító bizottságok ideiglenes szervezéséről és hatásköréről szóló határozat értelmében történt.

A népbizottságokról szóló 1946-os általános szövetségi törvény alapján a népbizottságok államhatalmi szervek voltak.

A Zentai Járási Népfelszabadító Bizottság alakuló közgyűlését 1945. február 9-én tartották meg. Az első rendes ülésen – 1945. február 20-án – megalakultak a járási népfelszabadító bizottság kertében működő ügyosztályok.

A Zentai Városi Népfelszabadító Bizottság 1945. február 14-én alakult meg.

A népbizottságok szervezeti beosztását 1946 és 1955 között – a jugoszláv közigazgatás fokozatos fejlődésével – törvények és rendeletek többször megváltoztatták.

II. A II. világháborút követően – még a háború alatt, 1944 júniusában Vis szigetén megkötött Tito–Šubašić-megállapodás értelmében – rendezni kellett Jugoszlávia államberendezésének kérdését. Az egyezmény részeként 1945. március 7-én megalakult a Demokratikus Föderatív Jugoszlávia vegyes összetételű átmeneti kormánya. A háborút követően, az AVNOJ III. ülésén – melyet 1945. augusztus 7-e és 10-e között tartottak – a testület az ország ideiglenes nemzetgyűlésévé nyilvánította magát.

Az ideiglenes nemzetgyűlés 1945. augusztus 10-én megszavazta a választói névjegyzékekről szóló törvényt, amely szerint választójoggal rendelkezett minden 18-ik életévét betöltött férfi és nő. A törvény rendelkezett arról is, hogy kiktől vonják meg a választói jogot, ezek közé tartoztak: a megszálló alakulatok tagjai és hazai kiszolgálói, azok, akik tevőlegesen harcoltak a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg és szövetségesei ellen, a megszállók szolgálatában álló politikusok, katonák és rendőrök, valamint azok, akik bírósági ítéletek alapján elvesztették állampolgári jogaikat.

A választói névjegyzékekről szóló törvény 4. szakasza értelmében a szerbiai népkormány 1945. augusztus 23-án rendeletet hozott azokról a szervezetekről, amelyeket ellenségesnek minősítettek, és amelyek tagjaitól szintén megvonták a választójogot. A rendelet magyar vonatkozású ellenséges szervezetnek nyilvánította a Nyilaskeresztes Pártot, az Imrédy-féle Magyar Megújulás Pártját, a Turáni Vadászokat, a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetséget és a Bánáti Magyar Közművelődési Szövetséget.

A hatóságok mindent megtettek, hogy megvonják a szavazati jogot mindazoktól, akik a Népfront helyett a polgári ellenzékre adják le voksukat. A szavazati jog-megvonás esetében jogorvoslatért a járásbíróságokhoz folyamodhattak az érdekeltek, de a bíróságok csak az esetek elenyésző számában adtak igazat nekik: legtöbbször megerősítették a népbizottság által meghozott választójog-megvonást.

A polgári ellenzék visszalépett a választáson való részvételtől, ezért a Népfront urnája mellett, az ún. „vak urnába” lehetett dobni a gumigolyócskát, amelyek segítségével – a nagyfokú írástudatlanság miatt – a választásokat lebonyolították.

Az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat 1945. november 11-én bonyolították le Jugoszlávia-szerte, melyen a Népfront elsőprő győzelmet aratott. Az alkotmányozó nemzetgyűlés 1945. november 29-én Belgrádban tartotta meg alakuló ülését, melyen kihirdették a Jugoszláv Föderatív Népköztársaság kikiáltásáról szóló deklarációt.

III. A jugoszláv szövetségi nemzetgyűlés, valamint a Szerb Népköztársaság képviselőháza 1945 és 1955 között törvények és rendeletek egész sorát hozta meg, amelyek a tulajdonviszonyok radikális megváltoztatását voltak hivatottak előmozdítani.

Ezek közül – a rezsim és a polgárok számára is – legnagyobb hatásfokúak az agrárreformról és a betelepítésről, valamint a vagyonekbeviteléről és annak végrehajtásáról szóló 1945-ös törvények, a magántulajdonban lévő gazdasági társaságok államosításáról szóló 1946-ban meghozott, valamint a nemzeti mezőgazdasági földalapot ingatlanjairól és a föld odaitéléséről a mezőgazdasági szervezeteknek 1953-ban meghozott törvényeknek volt.

IV. Az új Jugoszlávia egyik legégetőbb, legsürgetőbb megoldásra váró problémája az agrárreform volt: az erre vonatkozó törvény 1945 augusztusában megszületett. A törvényt különösen a katolikus egyház ellenezte, mivel az előírta a birtokainak államosítását: nézeteiket az ún. pásztorlevélben hozták nyilvánosságra, ami hamarosan a katolikus egyház és a kommunista rezsim közötti viszony elmérgesedéséhez vezetett.

Az agrárreformról szóló törvény előírta továbbá, hogy államosítsák a németek vagyonát, a vállalatok és pénzintézetek birtokait, a földművesek tulajdonában 34 kataszteri hold megművelhető földterület maradhatott – az ezenfelül eső földterületet államosították. Az államosított földek egy részét a földigénylők, ún. agrárérdekeltek kapták meg, másik részüket pedig az állami birtokok. A telepítés során a mezőgazdaságilag passzív jugoszláv vidékekről telepítettek embereket a Vajdaságba, akiknek jelentős része a népfelszabadító hadsereg és a partizánalakulatok harcosa volt: ők zömmel az elmenekült, illetve kitelepített németek birtokait kapták meg.

V. A háborút követően Jugoszláviában hozzáálltak az új igazságszolgáltatási rendszer kiépítéséhez. Az 1945-ben kialakult vajdasági bírósági rendszert a vajdasági Legfelsőbb Bíróság, valamint a körzeti és járási népbíróságok hálózata képezte.

A Zentai Járási Népbíróság vezetését 1945. május 8-án nevezték ki a Zentai Járási Népbizottság és a Városi Népbizottság együttes ülésén dr. Dimitrije Bešlin elnök, dr. Szócs Kálmán és dr. Savić Dobrivoj bírók személyében. A Zentai Járási Népbíróság illetőségi területe Adára, Magyarkanizsára, Martonosra, Moholra, Horgosra és Zentára terjedt ki.

A járási népbíróságok jártak el első fokon a vagyonekbeviteli és vagyonelefoglalási ügyekben, kisebb súlyú büntetőügyekben, mint pl. a gazdasági szabotázs bűncselekményei, de a polgári peres ügyek és a peren kívüli eljárásban folytatott holttá nyilván-

nítási ügyek is hatáskörükbe tartoztak. A járási népbíróságok vezették a telekkönyvi nyilvántartást is.

1947-től a bíróságok nevéből elhagyták a „népi” előtagot.

A Zentai Járásbíróság ügyeiben másodfokon a Szabadkai Körzeti Bíróság járt el, illetve hozzá tartoztak azok az ügyek – súlyosabb büntetőügyek, házasságbontó perek –, amelyek meghaladták a zentai bíróság hatáskörét.

VI. A II. világháborút követően a Jugoszláviában hatalomra kerülő kommunista rezsimmel, és annak vezető személyiségével nem szimpatizált az ország minden polgára: megtörtént, hogy szidalmazták a kommunistákat és Titót. Mivel a háborús sérelmek még frissek voltak, olykor sor került a nemzetek közötti szóbeli, olykor pedig fizikai összetűzésekre is. Az ilyen bűncselekményeket a hatóságok igyekeztek minden eszközzel megakadályozni: az elkövetőket a népi milícia őrizetbe vette, majd pedig bíróság elé kerültek: első fokon a Zentai Járásbíróság járt el, a súlyosabb bűncselekménynek minősített esetekben az elkövetők az Szabadkai Körzeti Bíróság elé kerültek. A bíróságok által ezekben az ügyekben meghozott ítéletek – a háború során alkalmazott „forradalmi bíraskodással” ellentétben – nem mondhatók túlságosan szigorúnak, a legtöbb esetben alkalmazták rájuk az amnesztiára és a közkegyelemre vonatkozó rendeletet.

VII. A háborút követően, 1945–46-ban a vagyonekobbzást – a hatályos törvények értelmében – első fokon a járásbíróságok döntése alapján foganatosították: elkobozták a háborús bűnösnek és a népellenességnek nyilvánított polgároknak, a Német Birodalomnak és állampolgárainak, valamint a német nemzetiségű polgároknak az ingó és ingatlan vagyonát. A későbbiekben – különösen a mezőgazdasági termények kötelező beszolgáltatása idején, 1947 és 1952 között – a vagyonekobbzás kiegészítő büntetés volt: a gazdasági szabotázsak minősített cselekmények elkövetőit általában a börtönbüntetés mellett vagyonekobbzásra is ítélték.

VIII. A II. világháború nagy emberáldozatokat követelt a bácskai Tisza mentén is: a háború során a különböző hadseregek – jugoszláv királyi hadsereg, a magyar honvédség, a jugoszláv népfelzabádító hadsereg – kötelékében elesett katonák mellett a holokauszt, valamint az 1944-es partizánmegtorlás is sok polgár életét követelte. Az áldozatok közül a háború után csak keveseket jegyeztek be a halotti anyakönyvekbe, legtöbbeket eltűntként tartottak nyilván. A háborút követően a hozzátartozóknak – azért, hogy rendezni tudják vagyoni és családi ügyeiket – a hatályos jogszabályok értelmében holttá kellett nyilvánítani az „eltűnt” személyeket: ezt peren kívüli eljárás keretében a járásbíróságok végezték. A Zentai Járásbíróság gyakorlatában az első holttányilvánítási eljárásokra már 1945 őszén sor került. A tapasztalatok szerint a holokauszt áldozatait a Zentai járás területén már 1948-cal bezárólag szinte kivétel nélkül holttá nyilvánították, az 1944–45-ös partizánterror áldozatainak holttá nyilvánításai inkább az 50-es évekre tehetőek.

IX. A jugoszláv kommunista rezsim és az országban működő egyházak viszonyát a kezdetektől a feszültség jellemezte, mivel azok magasabb körei a háború során a népfelszabadító mozgalom ellenségeit támogatták.

Az agrárreformról szóló törvény kapcsán a horvát katolikus püspöki kar által kibocsátott ún. pásztorlevél – melyben az egyház üldöztetéséről és birtokainak elkobzásáról beszéltek – azonban már nyílt összetűzéshez vezetett: 1946-ban letartóztatták Alojzije Stepinac érseket, majd koncepciók perben 16 év szabadságvesztésre ítélték.

A kommunista hatalom minden módszerrel megpróbálta visszaszorítani az egyházak befolyását. Jugoszlávia és a Vatikán hivatalos diplomáciai kapcsolatai 1952-ben – 14 évre – megszakadtak.

A szövetségi képviselőház 1953. május 22-én szavazta meg a vallási közösségek joghelyzetéről szóló törvényt.

X. A háború befejezését követően a Szovjetunió és a Tito irányította Jugoszlávia közötti kapcsolatok igen jók voltak. Az 1945-ben aláírt szovjet–jugoszláv barátsági és együttműködési szerződés alapján a jugoszláv gazdaság teljes egészében a Szovjetunióból érkező szállításokra rendezkedett be, az országban szovjet katonai és polgári tanácsadók tevékenykedtek. Sztálin megpróbálta – a többi kelet-európai országhoz hasonlóan –, hogy Jugoszláviát is teljesen a befolyása alá kényszerítse, de Tito és a JKP hozzá hú vezetői ellenálltak ennek. 1948 márciusában a szovjetek tanácsadói elhagyták Jugoszláviát: a szovjetek beszüntették az ország gazdasági segélyezését.

1948. március 27-én a SZK(b)P KB levelében „szovjetellenes légkör” teremtésével és opportunizmussal vádolta meg a JKP vezetőségét. A JKP KB – a szocializmus építésének sajátos feltételeire hivatkozva – elvetette a vádakát, és kiemelte a szocialista országok függetlenségének és az egyenjogúságának kölcsönös tiszteletben tartását.

A szovjetek javaslatát, hogy a nézeteltéréseket a nemzetközi kommunista szervezet, a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának (Kominform) összejövetelén rendezzék, a jugoszlávok elutasították. A Tájékoztató Iroda 1948. június 20-a és 28-a között megtartott tanácskozásán elítélték a JKP-t, és felszólították a marxizmus–leninizmushoz hű tagokat, hogy váltsák le az „opportunistá” vezetőséget.

A JKP 1948. július 21-e és 28-a között tartotta meg V. kongresszusát, melyen elvetették a Kominform vádjait, és bizalmat szavaztak Titónak és a vezetőségnek: ezt követően sor került a Sztálinhoz hű jugoszláv kommunisták bebörtönzésére – különösen hírhedt börtön és munkatábor volt Goli otokon.

A szovjet–jugoszláv kapcsolatok csak Sztálin halálát követően, az 1955-ös belgrádi, majd 1956-os moszkvai deklaráció aláírásával normalizálódtak.

XI. A háborút követően az új jugoszláv hatalom jelentős változásokat eszközölt a mezőgazdaságban: 1946-ban megkezdődött az agrárreform, valamint – a kollektivizáció jegyében – a termelő parasztszövetkezetek megalakítása. 1947-ben a jugoszláv rezsim meghirdette nagyra törő ötéves tervét, amely – a szovjet gazdasági segítségre alapozva – előirányozta az ország rohamos gazdasági-társadalmi fejlesztését.

1948-ban befejeződött az ipar és a kereskedelem államosítása.

A Szovjetunióval 1948-ban bekövetkezett szakítás súlyos gazdasági nehézségekhez vezetett. A jugoszláv vezetésnek politikai választ kellett adnia a szakításra: 1949-től fokozatosan bevezették a munkás-önigazgatást.

A jugoszláv vezetőségnek hosszas tárgyalások eredményeként sikerült gazdasági és katonai segítséget kieszközölnie a nyugati hatalmaktól.

A mezőgazdaság társadalmosítása a JKP programjának szerves részét képezte, de 1950 elején úgy döntöttek, hogy lassítják a folyamatot: 1951-től már az általános típusú földműves-szövetkezetek alakítását szorgalmazták.

A szövetségi képviselőház 1953-ban megszavazta a termelő parasztszövetkezetek vagyoni viszonyairól és átszervezéséről szóló rendeletet.

1953-ban egy nagyon fontos törvényt fogadtak el: a nemzeti vagyon mezőgazdasági földalapjáról és a mezőgazdasági szervezetek földhöz juttatásáról szóló törvényt. A törvény egyik legjelentősebb kitétele volt, hogy a földművesek földmaximumát 10 hektárban szabta meg: az e fölé eső földterületet államosították, és az állami-szocialista szektornak osztották ki.

KONSOLIDACIJA TITOVE JUGOSLAVIJE (1945–1955)

I Sovjetska Crvena armija i jugoslovenske partizanske jedinice su u oktobru 1944. ovladale celokupnom teritorijom Vojvodine. Jugoslovenske vlasti su između 20. oktobra 1944. i 15. februara 1945. u Banatu i Bačkoj uvele vojnu upravu. Nakon toga oživljena je civilna javna uprava, čije se organizovanje odvijalo na osnovu Odluke o privremenoj organizaciji i delokrugu rada Narodnooslobodilačkih odbora na teritoriji Vojvodine.

Na osnovu saveznog Zakona o narodnim odborima gradova i gradskih opština iz 1946. Narodni odbori predstavljali su organe državne vlasti.

Osnivačka skupština Narodnooslobodilačkog odbora Senčanskog sreza održana je 9. februara 1945. Na prvoj redovnoj sednici – 20. januara 1945. – obrazovana su i odeljenja koja su delovala u okviru Sreskog narodnooslobodilačkog odbora.

Narodnooslobodilački odbor grada Sente osnovan je 14. februara 1945.

Organizaciono ustrojstvo Narodnih odbora više je puta menjano u periodu između 1946. i 1955. posredstvom zakona i uredbi.

II Nakon II svetskog rata bilo je potrebno – u smislu sporazuma Tito-Šubašić sklopljenog na ostrvu Vis tokom rata, juna 1944 – urediti pitanje državnog ustrojstva Jugoslavije. Kao deo sporazuma je 7. marta 1945. oformljena prelazna vlada Demokratske Federative Jugoslavije mešovitog sastava. Nakon rata je na III zasedanju AVNOJ-a – koje je održano od 7. do 10. avgusta 1945 – ovo telo sebe proglasilo za privremenu narodnu skupštinu.

Privremena narodna skupština je 10. avgusta 1945. izglasala Zakon o biračkim spiskovima, po kojem je biračkim pravom raspolagala svaka muška i ženska osoba koja je navršila 18 godinu života. Zakon je propisao i to od koga će biračko pravo biti oduzeto, a među te osobe su se ubrajali: članovi okupacionih trupa i njihovi domaći pomagači, oni koji su se aktivno borili protiv jugoslovenske Narodnooslobodilačke vojske i njenih saveznika, političari, vojnici i policajci u službi okupatora, te oni koji su svoja građanska prava izgubili na osnovu sudskih presuda.

U smislu čl. 4 Zakona o biračkim spiskovima narodna vlada Srbije je 23. avgusta 1945. donela uredbu o onim organizacijama koje su proglašene za neprijateljske, a od čijih je članova biračko pravo takođe bilo oduzeto. Uredbom su za neprijateljske organizacije mađarskog porekla proglašene Partija strelastih krstova, Imredijeva Partija mađarske obnove, Turanski lovci, Mađarski kulturni savez Južnih krajeva i Mađarski kulturni savez Banata.

Vlasti su učinile sve da biračko pravo oduzmu od svih onih koji bi umesto Narodnom frontu svoje glasove dali građanskoj opoziciji. Zainteresovani su u slučaju oduzimanja glasačkog prava zarad pravnog leka mogli da se obrate sreskim odborima, no sudovi su tek u neznatnom broju slučajeva njima dali za pravo: u najvećem broju slučajeva su potvrđivali od strane Narodnih odbora doneti gubitak građanskih prava.

Građanska opozicija je odustala od učešća na izborima, te su se zbog toga gumene loptice uz čiju je pomoć – zbog visoke nepismenosti – obavljeno glasanje, mogle ubaciti i u tzv. „ćoravu kutiju” koja se nalazila pored glasačke kutije Narodnog fronta.

Izbori za Ustavotvornu skupštinu održani su 11. novembra 1945. širom Jugoslavije, a na kojima je Narodni front odneo apsolutnu pobjedu. Ustavotvorna skupština je svoju prvu sednicu održala u Beogradu 29. novembra 1945, na kojoj je anonisrana deklaracija o proglašenju Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

III Savezna skupština Jugoslavije i Narodna skupština Republike Srbije su u periodu između 1945. i 1955. donele čitav niz zakona i uredbi koje su bile usmerene ka radikalnoj izmeni imovinskih odnosa.

Sa najvećim efektom među njima – kako za režim tako i za građane – bili su zakoni o agrarnoj reformi i kolonizaciji, kao i Zakon o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije iz 1945, Zakon o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća koji je donet 1946, odnosno Zakon o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i o dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, koji je donet 1953.

IV Jedan od najočiglednijih problema nove Jugoslavije koji je zahtevao hitno rešenje bio je onaj u vezi agrarne reforme: zakon koji se odnosio na ovo pitanje donet je u avgustau 1945. Zakonu se naročito protivila katolička crkva, pošto je on propisao podržavljenje njenih poseda: svoje poglede na to ona je objavila u tzv. pastirskom pismu, što je ubrzo dovelo do pogoršanja odnosa između katoličke crkve i komunističkog režima.

Zakon o agrarnoj reformi je nadalje propisao i podržavljenje nemačke imovine, imovinu preduzeća i finansijskih ustanova, dok je u vlasništvu poljoprivrednika mogao da ostane zemljišni posed u veličini od 34 katastarska jutra obradive zemlje – zemljišne površine koje su premašile ovu granicu su podržavljene. Deo nacionalizovanog zemljišta su dobili tzv. agrarni interesenti, a njegov drugi deo pak državna poljoprivredna dobra. Tokom kolonizacije su ljudi iz poljoprivredno pasivnih krajeva Jugoslavije naseljeni u Vojvodinu, a značajan deo njih bili su borci narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda: pretežan deo njih je dobio imovinu izbeglih, odnosno deportovanih Nemaca.

V Nakon rata u Jugoslaviji su se latili izgradnje novog pravosudnog sistema. Sudski sistem Vojvodine koji je oformljen tokom 1945. godine predstavljali su Vrhovni sud Vojvodine kao i mreža okružnih i sreskih sudova.

Rukovodstvo Narodnog suda Senćanskog sreza imenovano je 8. maja 1945. na zajedničkoj sednici senćanskog Sreskog i Gradskog Narodnog odbora, a njega su činili predsednik dr Dimitrije Bešlin, te sudije dr Kalman Seč i dr Dobrivoj Savić. Jurisdikcija Narodnog suda Senćanskog sreza obuhvatala je teritoriju Ade, Kanjiže, Martonoša, Mola, Horgoša i Sente.

Sreski narodni sudovi su u prvom stepenu postupali u predmetima rekviriranja i zaplene imovine, lakšim krivičnim predmetima, kao npr. u krivičnim delima sabotaze, ali su u njihovu nadležnost spadali i parnični građanski predmeti, kao i predmeti proglašenja lica za umrla u vanparničnom postupku. Sreski narodni sudovi vodili su i katastarsku evidenciju.

Počev od 1947. iz naziva sudova izostavljen je prefiks „narodni”.

U predmetima Sreskog suda Senćanskog sreza je u drugom stepenu odlučivao Okružni sud u Subotici, a njemu su pripadali i oni predmeti – teži krivični predmeti, brakorazvodne parnice – koji su prevazilazili jurisdikciju senćanskog suda.

VI Komunistički režim i njegovu rukovodeću ličnost – dospelu na vlast u Jugoslaviji nakon II svetskog rata – nisu simpatizovali svi građani države: dešavalo se da su psovali komuniste i Tita. Pošto su ratne rane bile još sveže, u tim slučajevima dolazilo je do verbalnih, a pokatkada i do fizičkih međunacionalnih konflikata. Ovakve delikte vlasti su nastojale da spreče svim sredstvima: počinioce bi hapsila narodna milicija, a potom bi dospevali pred sud. U prvom stepenu je postupao senćanski Sreski sud, dok je u slučaju krivičnih dela koja su okvalifikovana kao teža počinoci su izvođeni pred Okružni sud u Subotici. Posredstvom sudova, presude donete u ovim predmetima – nasuprot „revolucionarnog sudstva” primenjivanog tokom rata – ne mogu se okvalifikovati kao preterano rigorozne, jer je u najvećem broju slučajeva na njih bio primenjivan Ukaz o amnestiji i pomilovanju.

VII Nakon rata je tokom 1945–46. konfiskacija imovine – u smislu važećih zakona – prvostepeno izvršavana na osnovu odluke sreskih sudova: pokretna i nepokretna imovina oduzimana je od građana koji su proglašeni za ratne zločince i narodne neprijatelje, od nemačkog Rajha i njegovih državljana, kao i od građana nemačke nacionalnosti. Kasnije je – naročito tokom obaveznog otkupa poljoprivrednih proizvoda, u periodu između 1947. i 1952. – konfiskacija imovine predstavljala dopunsku kaznu: počinoci dela koja su okvalifikovana kao privredna sabotaža generalno su pored zatvorske kazne bili osuđivani i na konfiskaciju imovine.

VIII Drugi svetski rat je zahtevao velike žrtve i u bačkom Potisju: tokom rata su pored vojnika poginulih u formacijama različitih armija – jugoslovenskoj kraljevskoj vojsci, mađarskom domobranstvu, narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije – životi mnogih građana stradali i u holokaustu, odnosno u partizanskim represalijama iz 1944. Nakon rata je samo mali broj njih bio evidentiran u matičnim knjigama umrlih, a najveći broj njih je registrovano kao nestalo lice. Nakon rata njihovi srodnici su zarad uređenja imovinsko-pravnih i porodično-pravnih pitanja u smislu važećih pravnih normi morali da „nestale” osobe proglase za mrtve: to su u vanparničnom postupku obavljali sreski sudovi. U praksi Sreskog suda Senćanskog sreza prvi postupci za proglašavanje lica za umrla došli su na red već u jesen 1945. Na osnovu iskustava, žrtve holokausta su na teritoriji Senćanskog sreza već zaključno sa 1948. gotovo bez izuzetka bile proglašene mrtvim, dok se proglašenje mrtvima žrtava partizanskog terora iz 1944 – 45. prevashodno može alocirati u pedesete godine.

IX Odnos jugoslovenskog komunističkog režima i crkava koje su delovale u državi je od početka karakterisala napetost, pošto su njihovi viši krugovi tokom rata podržavali neprijatelje narodnooslobodilačkog pokreta.

Tzv. pastirsko pismo koje je u vezi zakona o agrarnoj reformi izdao hrvatski katolički biskupski kor – u kojem se govorilo o progonu crkve i konfiskaciji njene imovine – dovelo je, međutim, do otvorenog sukoba: kardinal Alojzije Stepinac je uhapšen 1946, a potom je u koncepcijskom procesu osuđen na 16 godina gubitka slobode.

Komunistička vlast je pokušala da svim sredstvima potisne uticaj crkava. Zvanični diplomatski kontakti Jugoslavije i Vatikana su prekinuti 1952 – na 14 godina.

Savezna skupština je 22. maja 1953. izglasala Zakon o pravnom položaju verskih zajednica.

X Nakon okončanja rata odnosi između Sovjetskog Saveza i od strane Tita upravljane Jugoslavije bili su uistinu dobri. Na osnovu sovjetsko-jugoslovenskog Ugovora o prijateljstvu, saradnji i uzajamnoj pomoći potpisanog 1945. jugoslovenska privreda je u potpunosti bila podešena za isporuke iz Sovjetskog Saveza, a u državi su delovali sovjetski vojni i civilni savetnici. Staljin je – slično drugim istočno evropskim zemljama – pokušao da i Jugoslaviju u potpunosti potčini sopstvenom uticaju, no Tito i rukovodioci verni KPJ su se tome oduprli. U martu 1948. sovjetski savetnici su napustili Jugoslaviju: Sovjeti su prestali da pomažu privredu države.

CK SKP(b) je u pismu od 27. marta 1948. optužio rukovodstvo KPJ za stvaranje „antisovjetske atmosfere” i za oportunistam. CK KPJ je – pozivajući se na osobene pretpostavke izgradnje socijalizma – odbacio optužbe i istakao važnost uzajamnog uvažavanja nezavisnosti i ravnopravnosti socijalističkih država.

Predlog Sovjeta da razlike u stavovima budu sređene na sastanku međunarodne komunističke organizacije, Informacionog biroa komunističkih i radničkih partija (Kominform) Jugosloveni su odbacili. Informacioni biro je na svojoj sednici koja je održana od 20. do 28. juna 1948. osudio KPJ i pozvao marksizmu-lenjinizmu verne članove da smene „oportunističko” rukovodstvo.

KPJ je u periodu od 21. do 28. jula 1948. održala svoj V kongres, na kojem je odbacila optužbe Kominforma i izglasala poverenje Titu i rukovodstvu: nakon toga na red je došlo zatvaranje Staljinu vernih jugoslovenskih komunista – naročito notoran zatvor i radni logor je bio onaj na ostrvu Goli otok.

Sovjetsko-jugoslovenske veze su se normalizovale tek nakon Staljinove smrti, potpisivanjem Beogradske (1955) te potom 1956. i Moskovske deklaracije.

XI Nakon rata nova jugoslovenska vlast je izvršila značajne promene u poljoprivredi: 1946. je otpočela agrarna reforma, kao i – u znaku kolektivizacije – stvaranje seljačkih radnih zadruga. 1947. jugoslovenski režim je proglasio grandiozni petogodišnji plan, koji je – temeljeći se na sovjetskoj ekonomskoj pomoći – predviđao brz društveno-ekonomski razvoj.

Podržavljenje industrije i trgovine završeno je 1948. godine.

Raskid sa Sovjetskim Savezom koji se dogodio 1948. doveo je do teških ekonomskih teškoća. Jugoslovensko rukovodstvo moralo je da dá politički odgovor na raskid: počev od 1949. postupno je uvedeno radničko samoupravljanje.

Jugoslovenskom rukovodstvu je uspelo da u svojstvu rezultata dugih pregovora pribavi ekonomsku i vojnu pomoć od zapadnih sila.

Podružtvljanje poljoprivrede predstavljalo je organski deo programa KPJ, ali je na početku 1950. odlučeno da se ovaj proces uspori: počev od 1951. forsirano je obrazovanje zemljoradničkih zadruga opšteg tipa.

Savezna skupština je 1953. izglasala Uredbu o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga.

1953. godine usvojen je i jedan veoma važan zakon: Zakon o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i o dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama. Jedna od najvažnijih odredbi ovog zakona bila je ona kojom je zemljišni maksimum za zemljoradnike određen u visini od 10 hektara: zemljišne površine koje su prevazilazile ovu granicu su podržavljene i podeljene državno-socijalističkom sektoru.

THE CONSOLIDATION OF TITO'S YUGOSLAVIA (1945–1955)

I. The Soviet Red Army and the Yugoslav partizan units captured the entire territory of Vojvodina by October 1944. Between October 20th 1944 and February 15th 1945 the Yugoslav authorities introduced military administration. Following this, public administration took over, as outlined in the decree on the temporary organization of people's liberation committees and its jurisdiction on the territory of Vojvodina.

In accordance with the 1946 general federal laws, these committees were declared to be public bodies/state bodies.

The People's Liberation Committee of the Senta District held its constituting meeting February 9th 1945. On the first regular meeting, February 20th 1945, departments functioning within the People's Liberation Committee of the Senta District were formed.

The People's Liberation Committee of the city of Senta was formed February 14th 1945.

The organization of these committees had changed on several occasions between 1946 and 1955 in view of the gradual development of the Yugoslav administration.

II. Following the Second World War – according to the Tito-Šubašić agreement signed during the war on the island of Vis – the question of Yugoslavia's form of government had to be settled. As part of the agreement, the mixed structured, temporary government of the Democratic Federal Yugoslavia was formed. Following the war, at the third assembly of the Yugoslav Antifascist Council of People's Liberation – held between August 7th and 10th 1945 – the board declared itself to be the state's temporary national assembly.

August 10th 1945, this temporary national assembly voted for the law on the electoral register. Legally, every man and woman, who had turned 18, had the right to vote. The law also defined who were deprived of these rights. The following were included into this group: members of the occupying forces and traitors of the homeland, people who were engaged in fights against the People's Liberation Army and its allies; politicians, soldiers, policemen who served the occupying forces, and people who lost their citizenship by court decision.

August 23rd 1945, according to paragraph four of the electoral register the Serbian People's Government brought a declaration that listed the organizations which were considered to be hostile and whose members were also deprived of voting rights. The decree also named the organizations that were taken into account as hostile Hungarian establishments, which were the Arrow Cross Party, the Imrédy's Hungarian Rebirth Party, the Turan Hunters, The Southern Hungarian Cultural Association, and the Hungarian Cultural Association of Banat. The authorities also did everything to deprive those people of their voting rights that could have voted against the People's Front and in favor of the civil opposition.

People could turn to the district courts in case they wished to plea against the deprivation of voting rights, however only a small number of these pleas were answered. In most of the cases the courts enforced the People's Committee's decision on the deprivation of voting rights.

The civil opposition stepped back from the elections. So voters could only choose between the People's Front ballot and a void ballot next to it. This was an ancillary method of voting because of the high illiteracy rate.

III. The Federal Assembly of Yugoslavia, and the parliament of the People's Republic of Serbia voted for a line of new laws and decrees between 1945 and 1955 which were meant to bring forth radical changes in the ownership relations. For the regime and the civilians both, the most influential laws were the 1945 regulations considering the land reform and settling policy, including the confiscation of property and its implementation; then the 1946 laws on the nationalization of private economic partnerships, and the laws brought to power in 1956, which dealt with the immobilities of the national agricultural land register, together with the assignment of agricultural lands to agricultural institutions.

IV. One of the pivotal and most urgent questions of the new Yugoslavia was the land reform, which was introduced in the August of 1945. The law was especially opposed by the Catholic church, since it projected the confiscation of its property too. The church introduced its views in the so called Pastoral Letters, which, in short time, aggravated the relationship between the Catholic Church and the Communist regime. The land reform also stated that German property was to be nationalised, along with the property of companies and financial institutions. Farmers could keep 19,38 catastral hectares of land for cultivation and lands above this range were nationalised. Property above this number was nationalized. A part of the nationalised land was given to people who requested land. The rest remained state property. During the colonisation period, Vojvodina was colonised with people from agriculturally passive parts of Yugoslavia. A significant part of these people had fought in the People's Liberation Army and partizan units. They mainly received the property of escaped or deported Germans.

V. Following the war the development of the new judicatory and judicial system of Yugoslavia was initiated. The judicial system in Vojvodina, formed in 1945, consisted of the High Court, and the network of people's district courts.

The directorate of the District People's Court in Senta was elected in May 8th 1945 at the joint meeting of the District People's Committee and the People's Committee of Senta. Dr. Dimitrije Bešlin was elected as president, dr. Szócs Kálmán and dr. Savić Dobrivoj were elected to be judges. The court's jurisdiction spanned to Ada, Kanjiža, Martonoš, Mol, Horgoš and Senta.

These people's district courts were trial courts and handled cases of property confiscation, property requisition, minor criminal cases, eg. economic sabotage, but also civil cases, and declarations of deaths.

The term people's was abandoned in 1947.

The District Court of Subotica acted as an appellate court above the District Court of Senta. This court handled more severe criminal cases and divorce trials - cases that were above the authority of the District Court of Senta.

VI. After WWII not all citizens took the side of the governing Communist party in Yugoslavia. There were instances of hurling abuse at the Communists and Tito. Since the scars of the war were still fresh, there were sometimes examples of verbal clashes between nations of the country, and sometimes, there were cases of physical confrontation as well. The authorities worked hard on the prevention of such criminal acts. The perpetrators were arrested by the people's militia, then, they were sent to court. The minor cases were decided by the District Court of Senta, the more severe cases were sent to the District Court of Subotica.

The sentences passed in these cases were less strict compared to the revolutionary judging during the war. In most of the cases the decrees on amnesty and general pardon were considered.

VII. After the war, in 1945/46, confiscation of property was executed in accordance with the law in effect and the decisions of the district courts. The mobilities and immobilities were confiscated of individuals that were declared to be war criminals and enemies of the people, including the citizens of the German Empire and citizens of German ethnicity in Yugoslavia. In later years, between 1947 and 1952, especially during the times of mandatory delivery of crops, confiscation of property was a complementary sentence. In instances of economic sabotage, the perpetrators were punished with confiscation additionally to prison sentence.

VIII. In Bačka, the Second World War claimed a huge number of human lives along the Tisa river as well. Apart from the fallen soldiers, who were members of different armies, e.g. the Yugoslav Royal Army, the Hungarian Defence Force, the People's Liberation Army of Yugoslavia; the Holocaust and the 1944 partizan retaliation claimed the lives of many as well. A small number of victims was documented in death certificates, but most of them were just declared missing.

Following the war, according to laws in effect, relatives had to report their missing family members dead in order to settle their property and family rights issues. These were out-of-court settlements in the jurisdiction of the district courts. In the practise of the District Court of Senta, the first declarations of death happened in the fall of 1945. According to archive data, the victims of the Holocaust in the area of the Senta District were all declared dead by the end of 1948. However the victims of the 1944/45 partizan-terror were pronounced dead only in the fifties.

IX. Right from the beginning, tension characterized the relationship of the Yugoslav Communist regime and the churches in the country. The reason for this was that during the war, the higher circles of the church supported the enemies of the people's liberation movement.

Regarding the land reform, the Croatian Catholic Episcopal Board issued its so called Pastoral Letter, which discussed the prosecution of the church and the confiscation of its property and later led to open clashes. In 1946, Archbishop Alojzije Stepinac was arrested and sentenced to 16 years of prison in a show trial.

The Communist regime used all its power to suppress the influence of the churches. The official diplomatic relations between Yugoslavia and the Vatican disbanded for 14 years in 1952.

In May 22nd 1953, the federal parliament voted for the law on the legal status of religious communities.

X. Following the war relations between the Soviet Union and the Tito-lead-Yugoslavia were rather good. According to the 1945 Soviet-Yugoslav Friendship and Cooperation Agreement, the Yugoslav economy was to rely entirely on the import from the Soviet Union, and there were also Soviet military and civil advisors engaged in the country. Stalin tried, as he did with other Eastern European countries, to drive Yugoslavia under his influence, but Tito and those members of the Communist Party of Yugoslavia who were loyal to Tito, they all resisted. In March 1948 the Soviet advisors left Yugoslavia and they ended their economic aid programme.

In a Central Committee letter, March 27th 1948, the Soviet Communist Party accused the leadership of the Yugoslav Communist Party with opportunism and the creation of an anti-Soviet atmosphere. The Central Committee of the Yugoslav Communist Party rejected the accusations with the argument that the conditions of building Socialism are unique and emphasized that Socialist countries should mutually respect each other's independence and equality.

Yugoslavia rejected the Soviet's proposal that the Communist Information Bureau, the Cominform, should review the differences of opinion. On a meeting of the Information Bureau, held June 20th 1948, the Yugoslav Communist Party was disapproved, and members loyal to Marxism were advised to relieve the opportunist leadership of its positions.

July 21st-28th 1948, on its 5th congress, The Yugoslav Communist Party rejected the Cominform's accusations and voted in favour of the Tito lead leadership: following this, Yugoslav Communists that were faithful to Stalin were incarcerated. There was one specially famous prison and work camp on the island of Goli otok.

The Soviet-Yugoslav relations were normalized only after the death of Stalin by the Belgrade and Moscow Declarations, signed in 1955 and 1956.

XI. After the war, the new Yugoslav regime introduced significant changes in agriculture: in 1946 the land reform was initiated, which, in the name of collectivization, was continued with the foundation of productional farmer co-operatives. In 1947 the regime announced its ambitious Five Year Plan, which was based on the Soviet economic aid and projected rapid economic and social progress for the country.

The nationalisation of the industry and commerce was finalized in 1948.

The 1948 break-up with the Soviet Union led to severe economic difficulties. The Yugoslav leadership had to react to this: as a result the self management of workers was gradually introduced.

Via a long series of negotiations the Yugoslav leadership could acquire economic and military help from the Western powers.

The socialization of agriculture was an integral part of the Yugoslav Communist Party's programme, but in 1950 it was decided that it should be slowed down. The initiation of general farmer co-operatives was the primary objective following this point.

The federal parliament voted for the reorganization of property relations of farmer co-operatives in 1953.

A very important law was voted for in 1953: the law on agricultural funds of national wealth, and the rights to distribution of land to agricultural organizations. One of the most important points was the one which declared that the maximum property of a farmer could be 10 hectares; above that, the land was nationalized and distributed to the national, socialist sector.